

Elb-lodseriet

Elben er en af Tysklands vigtigste floder og vandtransportveje. Elben er 1165 km lang og går fra Nordsøen gennem Tyskland ind i Tjekkiet. Den danske helstat gik fra Island og Nordkap til Elben og varede fra 1814 til 1864. Der var omkring 1300 skibe hjemmehørende i Holsten. Hertil kom skibene fra andre lande, der sejlede til og fra byerne i Elben. Derfor var Elben og lodser vigtige for Danmark og Tyskland. Ovenfor er vist de tyske lodserier, der eksisterede i Elben i 1700-tallet.

Den 1. februar 1762 stiftede kong Frederik VII - der var herre over hertugdømmet Holsten - et lodsselskab, som kunne sikre gode og sikre forhold for handel og skibsfart i Elbens opland. For hidtil havde det fortrinsvis været lokale lodserier, der havde lodset ud fra deres egne betingelser. De forhold blev nu afskaffet af Frederik VII og afløst af det nye lodsselskab, der kaldtes Elb-lodseriet, som blev stiftet sammen med to andre parthavere: Hamborg og kurfyrstendømmet Hannover.

Admiralitetet udarbejdede et lodstegn i bly med kongekrone og kongenavn og påskriften Königl. Dänisch Elb Lootsen og med angivelse af det lodspatentnummer, som de enkelte lodser fik. Påskriften er en forkortelse af selskabets tyske navn: Königlich Dänische Elbenlotsengesellschaft. Fotoet af et lodstegn med lodserinavnet og et lodspatent med nummer ses til venstre.

Lodser med et nummer under 30 fik fulde lodspenge, mens lodser med numre over 30 måtte nøjes med halvdelen af lodspengene. Til gengæld måtte de fiske ved siden af lodstjenesten, hvis de havde fisket i mindst 5 år og var mellem 25 og 60 år. Der indgik tillige en række andre regler, fx om bopæl, tjenerækkefølge og betaling i sommer- og vinterhalvåret.

Lodsen havde pligt til at vise sit lodstegn til skipperen, som derefter skulle angive skibets dybgang. For betalingen til lodsen ahang af skibets dybgang og lodsens ansvar.

For et helt eller halvt lastet skib, som blev bragt ud i åben sø fra Hamborg, Altona eller Neumühlen fik lodsen i vintermånederne 5 lybske mark for hver fods dybgang og i sommermånederne 3 mark og 8 schilling. Hvis skibet var i ballast, var betalingen hhv. 3 og 2 lybske mark. Opstod der forhindringer pga. is eller ventetid, skulle skipperen betale lodsen 2 mark for hver to timer.

Lodseriet fik takster for skibets lasteevne, lodsstrækninger og dybgang. Desuden var der regler om lodsens opførsel over for skipperen og besætningen og for skader på skibe i lighed med reglerne i Danmark. Lodseriets oldermandsregler, bisidderregler, lønregler, regnskabsregler, pensionsregler, tjenesteførseelsesregler, straffebestemmelser og forsørgelsesregler for enker og børn osv. lignede i et vist omfang datidens lovgivning for lodserierne i Danmark.

For at blive lods i Elb-lodseriet skulle en lods ud over at have lodstegn have svoret troskabsed og have fået et lodscertifikat som bevis for, at lodsens havde bestået en lodseksamen. Lodstegnet angav, om lodsens var en ordinær eller ekstraordinær lods i lighed med de danske lodstegn, hvilket havde betydning for lønnens størrelse, der afhang af nummersystemet, dvs. over og under 30 numre. Den fint gennemtænkte lodsordning blev dog ophævet fem år senere på grund af byernes handelsinteresser og de lokale lodseriers interesser samt delstatens politiske indflydelse. De mange lodserier i Holsten i 1700-tallet fremgår af illustrationen øverst på forrige side.

Billedet viser Elb-lodseriets lodshus og lodseriets lodsbåde i Elben. Foto: Litografi af H. Klinck

Det medførte, at tidligere tiders tilstand, hvor enhver søfarende, der boede i herskabet Pinneberg, nu kunne lodse for egen regning og på eget ansvar. Det skabte mange stridigheder og megen uorden. Men 18. februar 1785 udstedte kong Christian VII et reskript, som betød en genindførelse af forbuddet mod lodser uden lodstegn og stadfæstede, at elb-lodserne og lodserne fra Ôvelgônne, Neumühlen, Hanover og Hamborg fik ret til at lodse fra og til åben sø til Neumühlen, Altona og Hamborg. Og Helgolandlodserne fik 12. april 1787 patent til at lodse i åben sø til og fra Cuxhaven.

Det betød ikke, at lodsstridigheder, interessevaretagelse eller at indblanding fra regeringen og Admiralitetet i København ophørte. Men efter englandskrigenes afslutning i 1807 besluttede den danske regering, at Elb-lodseriet ikke måtte lodse engelske skibe. Det betød, at Elb-lodseriet blev reduceret fra 80 til 50 lodser. I 1864 mistede Danmark hertugdømmerne og dermed lodseriet. Nederst ses lodstegnene for Altona og Hamborg samt forsiden og bagsiden af lodstegnet for Ôvelgônne.

Skrevet af Danmarks Lodsmuseumsforening

